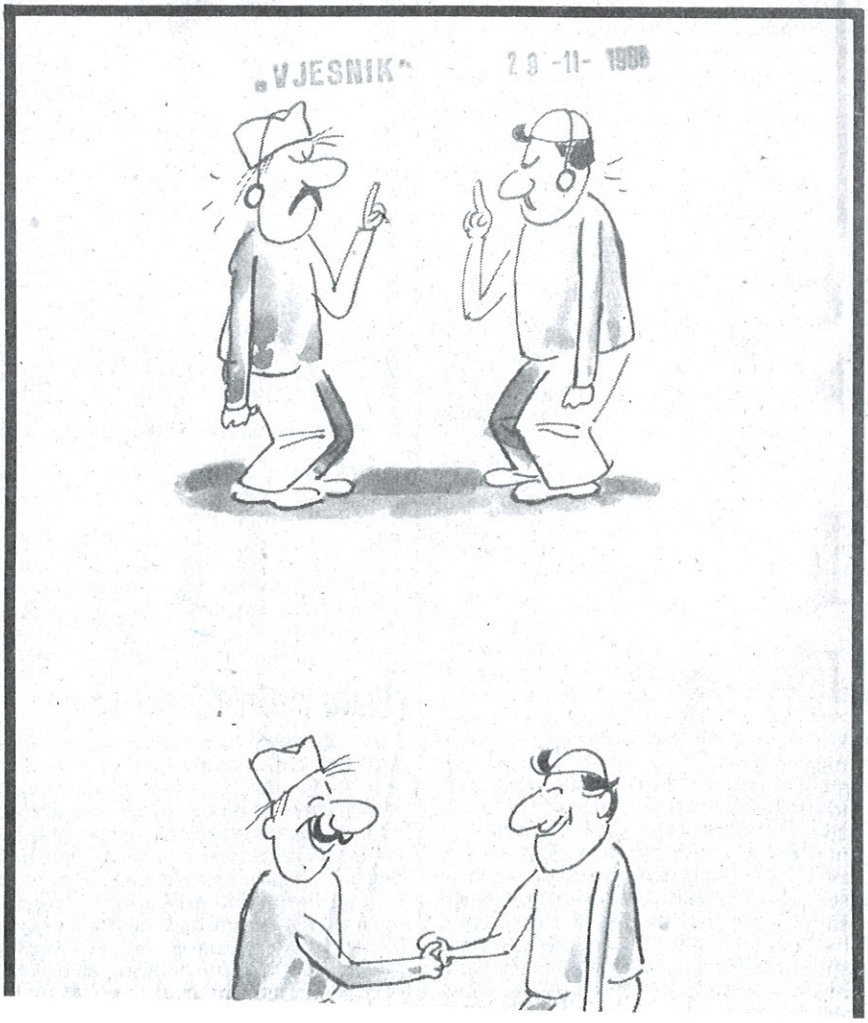
Kome smeta uspjeh braće Matoshi

Sve je više na Kosovu uspješnih porodičnih poduzeća. Jedno je od njih i ono braće Matoshi iz Peći, a recept za uspjeh je jednostavan

Dva porodična poduzeća na Kosovu, braće Matoshi i braće Karić, već nekoliko godina zaokupljuju pažnju novinara. Uvjerljivo najnerazvijeniji kraj, kao glavno privredno obilježje (uz nerazvijenost) ima uspješne maloprivrednike koji su otvorili vrata za ukupno 27 ugovornih poduzeća samo u Peći. I dok su braća Karić postala poznata po tomu što su osnovali prvo privatno poduzeće u Peći još 1979. godine, koje je preraslo u prvi i jedini privatni SOUR sa 330 zaposlenih u Peći i više od 400 kooperanata širom zemlje, sa još oko 2500 radnika, braća Matoshi također uspješni maloprivrednici u javnosti su se pojavili ne samo zbog ljudske humanosti koju su iskazali kada se prije nekoliko godina povredio Radojko Vuksanović, i ekonomskog uspjeha njihovog poduzeća, već i zbog toga što su kao Albanci pomogli pripadniku druge nacionalnosti. I tu je, sudbinski, političko došlo u prvi plan, ispred ljudskog. Vuksanovića su na vrijeme prebacili u bolnicu gdje mu je spašeno oko. Dino Matoshi i njegova braća za svoju humanost nikada poslije nisu dobili nikakvo društveno priznanje, iako su bili predloženi. Nije im humanost pomogla ni u poslu...

– Navedeno nije jedini njihov humani gest prema drugima. Osnovna djelatnost braće Matoshi je uzgoj, klanje i prodaja telećeg mesa. Prodaju ga po najkonkurentnijim cijenama na Kosovu i izvan njega. Plasman im nije problem, jer kupuju teletinu od njih mnogi kolektivi, crnogorski hotelijeri i ugostitelji... Ipak ih želja za sigurnom zaradom, jer ako posluju s gubitkom društvo ih neće pomagati, nije potaklo na raskid ugovora o opskrbi mesom bolnice u Peći. Zbog nedostatka sredstava ta zdravstvena ustanova račune ne plaća i po pet mjeseci. A kada novac stigne, zbog inflacije vrijede smiješno malo prema vrijednosti mesa u vrijeme isporuke.

Prolazivši poslije razgovora s Dinom kroz Peć i sami smo vidjeli s koliko povjerenja i poštovanja mu prilaze i obraćaju se ne samo Albanci, već i Srbi i Crnogorci, pozivaju ga na piće, u posjet, traže savjet... Takav odnos prema petorici braće Matoshi bio je u Peći i prije nesreće Radojka Vuksanovića, kao što su od prije i u sukobu s birokratama koje ih sprečavaju da svoju djelatnost prošire i otvore više od sto novih radnih mjesta.

Od jutra do sutra...

Za razliku od Karića koji su se preorijentirali, kao bivši muzičari, s gitara na metal, proizvodeći u početku sitne metalne dijelove, a danas projektiraju i proizvode i najsuvremenije strojeve, Matoshiji traže (i našli su) priliku za zaradu u poljoprivredi i stočarstvu, a drže i gostionicu. Kao što se kod Karića zna da je Bogoljub glava porodice i predsjednik Poslovodnog odbora, u kojem su članovi ostala braća, tako je i najstariji Matoshi, Dino glava porodice, ali ga i braća i svi ostali kratko nazivaju – gazda. Dino vodi i porodične sastanke svih Matoshija koji se održavaju svaka tri dana. Izvan radnog vremena – naglašava Dino. A njihovo radno vrijeme je od jutra do sutra, a odmaraju se, kako kažu pola u šali, a pola u zbilji – kad umru. Naime, Dino ni rođenoj braći ne dozvoljava godišnje više od sedam dana ljetnog odmora, pod uvjetom da poslovanje dobro ide. Preko nedjelje i praznika odmora nema.

Imaju više od 25 zaposlenih, ali kažu da ništa nema od posla ako se ne zavrnu vlastiti rukavi. Braća Karić jedini problem u poštivanju radne discipline i s odnosom prema radu imali su s dva svoja rođaka i na kraju su s njima raskinuli radni odnos. Od svakog člana porodice Matoshi traži se da u vlastitom poduzeću rade najbolje i najviše što mogu. Kako da tražim disciplinu i dobar odnos prema radu od radnika, ako to ne mogu ostvariti kod vlastitih rođaka – iznosi Dino svoje geslo. Stekli smo dojam da su prema sebi i pretjerano strogi, jer ponekad kao da zaboravljaju na humanost prema sebi samima. Naime, dva mlada Dinova brata su invalidi, ali im se zato ne umanjuje radna obaveza i odgovornost.

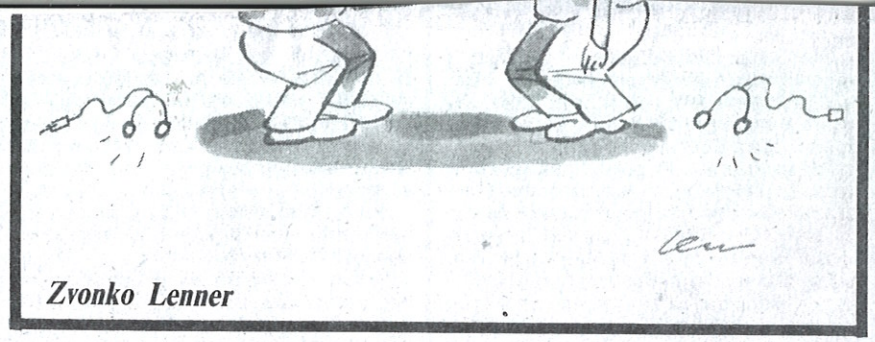
– Cjelokupno poslovanje smo podijelili. Istina je da sam ja glavni, i to ne treba biti ništa čudno. Da netko nije glava poslovanja i porodice o uspjehu bi mogli samo sanjati – kaže Dino. Brat Alija je zadužen za poljoprivredu i stočarstvo, Muzlija za vozni park koji se sastoji od dva traktora, dva kamiona, kombajna i hladnjače, Sokol vodi ugostiteljstvo i dio knjigovodstva, a Malo je najodgovorniji za knjigovodstvo i financije...

Dino je gazda

Sve – ponašanje, govor, odnos ostale braće i sinova prema njemu pokazuje da je Dino gazda. On je taj koji potvrđuje poslije riječi nekog od brata da je to zaista tako, on utvrđuje tokom razgovora redoslijed njihovog javljanja za riječ... On je glavni i kada se zarada dijeli.

– Princip našeg rada je vrlo jednostavan. Svaki od braće odgovara u potpunosti za svoj dio posla i poduzeća. Ako stvara gubitke, to je njegov problem i mi mu ne pomažemo pokrivajući ih. Međutim, kada ostvaruje dobit, onda se ona zajednički dijeli. Tako se najlakše svakoga potakne na što bolje ekonimiziranje i predan rad – kaže Dino.

A počeli su od nule. Dino se rado sjeća Vinka Dubravčića, veterinara koji je radio u Peći i školovao ga i hranio kada u kući nisu imali ni korice kruha. Škola učenika u privredi u kojoj je završio mesarski zanat, kupovala mu je knjige i odjeću. Radio je poslove, da bi prehranio sebe i porodicu, koje drugi nisu željeli, štedio i od te male zarade i konačno poslije godina rada u društvenom sektoru, uspio otvoriti vlastiti obrt.*I ostala braća i sinovi, koji su mu se priključili školovali su ili se školuju za mesare. U druge

Zvonko Lenner

škole i na fakultete ne idu iz jednostavnog razloga – kako da nađu poslije posao?! Ovako im je osiguran rad u porodičnom poduzeću, a ako uspiju proširiti posao (vjeruju da hoće), onda će im trebati i fakultetski obrazovani radnici, pa će djecu slati i na fakultete.

U centru Peći pred završetkom je kuća u kojoj će u prizemlju otvoriti još jednu mesnicu i trgovinu, a na katu luksuzan restoran. Taj korak za proširenje poslovanja trajao je duže od tri godine. Toliko dugo je trebalo da dobiju dozvolu za gradnju, iako se radi o njihovom zemljištu. Obrađuju 12 hektara zakupljene zemlje i jedni su od rijetkih koji na Kosovu dobivaju dva uroda godišnje. U jesen se sije stočni grašak, a poslije prvog svibnja silažni kukuruz. To je uvjet jeftine proizvodnje mesa, bez obzira na predan rad. Njihova farma ima mjesta za više od 200 teladi u turnusu. Sve su grla najkvalitetnijih pasmina, a kupuju ih na sajmovima širom Srbije i u drugim krajevima zemlje. Da sami ne proizvode kvalitetnu stočnu hranu, propali bi, jer cijene koncentrata su nerazumne – kažu.

Podmeću nam noge

Već nekoliko godina tražimo da nam se odobri gradnja dviju novih štala za kupnju 400–500 novih grla u turnusu. Želim sagraditi i vlastitu hladnjaču za oko sto tona mesa, kao i mali pogon za preradu i konzerviranje mesa. Spremni smo uložiti i u vlastitu klaonicu... Dok mi to sve tražimo, nadležni šute. Odgovore čekamo i nekoliko godina, ali ih ne dobivamo.

Nikada nismo dobili ni dinara kredita. za to vrijeme društvene farme, poljoprivredna dobra i klaonice proizvode gubitke. Voljni smo uzeti u zakup i društvenu zemlju, koje je mnogo neobrađene u Peći, zakupiti i farme i klaonicu kojih je mnogo nerentabilnih i garantirati društvu zaradu. Zar nije svima u interesu da to što već postoji puni, a ne kao do sada prazni, društvenu blagajnu. Zar nema potrebe da otvorimo više od sto novih radnih mjesta? Da bi nas se riješili i onemogućili općinari nam nude lokaciju u selu u kojem nema ni vode, ni telefona... Bez vode i higijene stoka se ne može uzgajati, a ni klati i obrađivati. Mi ne možemo plaćati infrastrukturu za cijelo selo – ljutito priča Dino.

Uspješnima uvijek zavide

Sukob je to birokratske svijesti i privatne inicijative, objašnjavaju nam braća Motoshil. I nema to, najčešće, nikakve veze sa nacionalnom pripadnosti.

– Ja kao Albanac često sam nailazio na prepreke koje su mi postavljali upravo pripadnici vlastitog naroda. Moj je uspjeh neradnicima uvijek smetao. Uvijek smo imali ne samo formalno dobre odnose, već i pravu suradnju sa Srbima i Crnogorcima. U duhu bratstva i jedinstva odgajamo i vlastitu djecu. Nama loša politička situacija samo odmaže, koči uspješan ekonomski razvoj, koji je u interesu svih. Ne može čovjek koji je gladan, gol i bos i nezaposlen biti sretan. On će uvijek tražiti krivca za to u nekom drugom, a krivo će mu biti i kad drugi uspije u životu, bez obzira koliko on svoga rada i znanja uložio u uspjeh.

Plaće zaposlenih kod Matoshija nisu tako velike kao kod Karića. To je i razumljivo budući da se oni bave niskoakumulativnom poljoprivredom i stočarstvom, a Karići već i projektiranjem pomoću kompjutora, izvozom... Njihov radnik prima mjesečno 240–320 tisuća dinara, a dobije mjesečno i naturalnu nagradu od vreće brašna i kutije ulja. Prosjek primanja u SOUR-u »Braća Karić« već je 970.000 dinara, a i tamo se, ali jednom godišnje, dobije po nekoliko vreća brašna, šećera, ulja...

Priča je ovo, u stvari, ne samo o Matoshijima (i Karićima, koji su puno prisutniji u javnosti, pa smo ih koristili samo za usporedbu), već o jednom mogućem, a nedovoljno proučenom, konceptu uspješnog privrednog razvoja u najnerazvijenijem kraju Jugoslavije. Naime, ovako kako uspijevaju Karići i Matoshiji (i mnogi drugi od tridesetak ugovornih organizacija i porodičnih poduzeća samo u Peći) na prvi pogled izgleda apsurdno. Koliko god se činilo da nema logike da u najnerazvijenijem kraju zemlje mala privreda značajno probija vrata birokratskih prepreka, to je samo na prvi pogled. Svi društveni pogoni koji se tamo ostvaruju posljednjih godina u stvari su mala privreda – radne jedinice velikih sistema sa stotinjak do nekoliko stotina zaposlenih, bez glomaznog administrativnog aparata, s mogućnošću brzog prilagođavanja tržištu... Porodična poduzeća, bez obzira na to jesu li vlasnici Srbi, Crnogorci, Albanci ili drugi, građena su na osnovama tamo prisutnog patrijarhalnog mentaliteta i točnog razgraničenja međusobnih obaveza i poštovanja glave porodice. I neutralno plaćanje u brašnu, šećeru, ulju, školskim knjigama rezultat je mentaliteta i činjenice da je »taze hleb« najveći luksuz koji mnoge višečlane porodice mogu sebi priuštiti. Karakteristika je da ljudi s Kosova kada odlaze iz svog kraja i otvaruju radnje rade to u djelatnostima gdje je potrebno mnogo osobnog rada (pekari, ugostiteljstvo, zlatari...), štedljivosti i međusobne radne solidarnosti, što je vidljivo obilježje i u porodičnim poduzećima koja osnivaju na Kosovu. A štedljivost na koju ih je natjerala, i u mentalitet unijela neimaština, ujedno je, možda i nesvijesno, uzrokovala uvažavanje ekonomskih zakonitosti. Za vlastiti neuspjeh vlastita je i odgovornost... Zbog svega toga nije nerealno očekivati, da nužda tamo, prije no u mnogim drugim, razvijenijim krajevima zemlje, još više otvori vrata privatnoj inicijativi i uspješnoj maloj privredi.

Srđan Španović